

UDK: 330.55/.56 (497.11)

Datum prijema rada: 20.02.2011.

Datum prihvatanja rada: 25.03.2011.

STRUČNI RAD

EKONOMIJA
TEORIJA I PRAKSA

Godina IV • broj 1
str. 105–110

UTICAJ BRUTO DRUŠTVENOG PROIZVODA I PRIMANJA NA LIČNU POTROŠNJU

Ignjatijević Svetlana¹

Sažetak: Polazeći od činjenice da lična potrošnja ima značajno učešće u agregatnoj potrošnji zemlje, u fokusu istraživanja je analiza uticaja pojedinih faktora na nju. Predmet istraživanja predstavlja zavisnost lične potrošnje, s jedne strane, i BDP-a i primanja stanovništva, s druge strane. Cilj istraživanja jeste kvalitativna i kvantitativna ocena uticaja promene BDP-a i primanja stanovnika na potrošnju. Izvršenom analizom dokazano je postojanje značajnog uticaja analiziranih faktora na ličnu potrošnju, što ukazuje na značaj povećanja BDP-a i privrednog rasta na uspostavljanje makroekonomske stabilnosti.

Ključne reči: BDP/ lična potrošnja/ Kejnsov model agregatne tražnje

UVOD

U okviru makroekonomije istražuje se veza različitih faktora koji deluju na agregatnu ponudu i agregatnu tražnju. Agregatna tražnja predstavlja ukupno trošenje svih ekonomskih subjekata i kao takva podrazumeva ukupnu potrošnju domaćinstava, odnosno ličnu potrošnju, privatne investicije, trošenje države i neto izvoz (Đorđević, 2006, str. 19).

Potrošnja predstavlja proces finalnog trošenja dobara i usluga, i istovremeno je cilj i karika procesa reprodukcije. Prema strukturi i ulozi potrošnje u ekonomskom sistemu zemlje postoje: lična, opšta i investiciona potrošnja. Ličnom potrošnjom zadovoljavaju se raznovrsne potrebe stanovništva i učestvuje sa 55–65% u ukupnoj potrošnji zemlje. Faktori koji utiču na obim i strukturu lične potrošnje jesu: nivo privrednog razvoja, stopa rasta BDP-a, proizvodna struktura i nivo tehničke razvijenosti privrede, demografski faktor i dr.

¹ Univerzitet Privredna akademija, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment, Cvečarska 2, Novi Sad, e-mail: ceca@fimek.edu.rs

Smanjenje tražnje potrošnih proizvoda usloviće smanjenja prodaje, a time profita i investicija. Znači, negativna tražnja potrošnih dobara iniciraće smanjenja tražnje za investicionim dobrima. Smanjenje investicija usloviće smanjenje proizvodnje, povećanje nezaposlenosti, dalje smanjenje lične potrošnje i investicija. Prema Kejn-su, posledica nedovoljne agregatne tražnje, a prvenstveno investicione tražnje, za posledicu ima velike depresije (Rosić, 2003, str. 87).

CILJ I METOD ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja je analiza parcijalnog uticaja bruto društvenog proizvoda na kretanje lične potrošnje i zavisnost lične potrošnje od primanja.

U radu je primenjen kvantitativno-kvalitativni naučni metod istraživanja, uz korišćenje dostupne literature i informacionih izvora.

Lična potrošnja utiče na nivo agregatne ponude, agregatne tražnje, produktivnost i privredni razvoj. U situaciji kada je potrošnja jednaka ukupnoj proizvodnji (uz zanemarene druge činioce):

$C = Y$ (potrošnja = dohodak), odnosno potrošnja je funkcija raspoloživog dohotka.

$Y_d = Y - T + TR$, odnosno, raspoloživi dohodak jednak je ukupnom dohotku umanjenom za poreze i uvećanom za transfere.

$C = f(Y_d)$; $C = f(Y - T + TR)$

Uticaj relevantnih faktora na potrošnju ocenjen je i testiran primenom linearnog modela sa jednim regresorom. Regresiona funkcija pokazuje prosečno kretanje Y u zavisnosti od kretanja X i glasi:

$Y_1 = a + bX_1$, R , S_y

gde su:

X_1 i Y_1 tačke na ocenjenoj liniji regresije,

a – je ocenjena vrednost konstante, odnosno, vrednost preseka linije regresije sa Y osom,

b – je koeficijent pravca regresione prave i pokazuje prosečnu promenu Y pri jediničnom povećanju X (Kiš i sar., 2005, str. 26).

Dohodovna elastičnost lične potrošnje pokazuje uticaj dohotka potrošača na potrošnju. Koeficijent dohodovne elastičnosti E_d izračunava se na sledeći način:

$$E = \frac{\Delta K / K}{\Delta D / D}$$

gde su:

ΔK – promena lične potrošnje, K – potrošnja pre promene dohotka

ΔD – promena dohotka, D – dohodak

Ovaj koeficijent pokazuje za koliko procenata se promeni lična potrošnja, kada se dohodak potrošača promeni za jedan procenat. Ako promena dohotka od 1% uzrokuje promenu lične potrošnje veću od 1%, onda je tražnja elastična, a koeficijent dohodovne elastičnosti veći je od 1%. Ako promena dohotka od 1% uzrokuje promenu lične potrošnje za manje od 1%, onda je tražnja neelastična, a koeficijent dohodovne elastičnosti manji je od 1%.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U empirijskoj analizi korišćeni su podaci Republičkog zavoda za statistiku za analizirani period. Analiza lične potrošnje, BDP-a i primanja pokazuje prisustvo značajnih kolebanja u celom periodu. U analiziranom periodu primanja su povećana po stopi od 18,4%, a lična potrošnja po stopi od 12,4% godišnje.

Tabela 1. Lična potrošnja, BDP i lična primanja u Srbiji u periodu 2003–2009. godine

Godina	Stanovništvo (u hiljadama)	Lična potrošnja po stanovniku	Društveni proizvod po stanovniku	Neto primanja po stanovniku	Indeks cena na malo
2003.	7.480.600	7.026	150.501	11.500	80,37
2004.	7.463.200	7.565	185.004	14.108	91,45
2005.	7.440.800	9.005	226.251	17.443	107,59
2006.	7.411.600	10.765	264.731	21.707	114,70
2007.	7.381.600	12.005	311.886	27.759	126,26
2008.	7.350.200	13.191	370.392	32.746	134,79
2009.	7.320.800	14.183	384.520	31.733	148,73

Izvor: RZS i obračun autora

U empirijskoj analizi prezentovani podaci vrednosti lične potrošnje LP, bruto društvenog proizvoda DP i primanja P iskazani su u tekućim cenama. Deljenjem podataka u tekućim cenama sa baznim indeksom cena na malo za odgovarajuće godine, dobijene su vrednosti promenljive u stalnim cenama.

Na osnovu podataka za period 2003–2009. godine, ocenjeni su i testirani parametri i izračunati koeficijenti determinacije.

UTICAJ PROMENE BRUTO DRUŠTVENOG PROIZVODA NA KRETANJE LIČNE POTROŠNJE

Statističkom metodom linearne regresije ispitan je uticaj i jačina veze društvenog proizvoda i lične potrošnje.

Jednačina regresije uticaja društvenog proizvoda na ličnu potrošnju glasi

$$Y = 5.195,55 + 0,0169 X_1$$

$$R = 0,8787; r = 0,7722; S_y = 320,43$$

Na osnovu koeficijenta determinacije, zaključuje se da je 77,22% promene lične potrošnje objašnjeno varijacijama bruto društvenog proizvoda. Kada je reč o tom uticaju, treba istaći i to, da postoji pozitivno slaganje u varijacijama. Konstanta pokazuje da hipotetička vrednost lične potrošnje iznosi 5.195,6 dinara, kada je društveni proizvod jednak nuli. Parametar uz promenljivu društveni proizvod pokazuje prosečnu sklonost ka potrošnji, odnosno da se potrošnja u proseku povećava za 0,0169 dinara kada društveni proizvod poraste za dinar.

Analizom varijansi (ANOVA) utvrđena je verovatnoća postojanja korelacije. Empirijski nivo F-raspodele (16,95) viši je od kritične vrednosti F-raspodele (Significance F); na osnovu tih podataka zaključuje se da visoka vrednost F nije slučajna, kao i da je jednačina regresije primenljiva prilikom predviđanja kretanja lične potrošnje.

T-testom analiziran je značaj koeficijenta u predviđanju kretanja potrošnje. U poređenju sa kritičnom vrednošću t , apsolutna vrednost t -statistike je veća; kao takva, ona predstavlja značajan parametar prilikom predviđanja vrednosti lične potrošnje.

Elastičnost lične potrošnje u zavisnosti od kretanja dohotka ima vrednost 0,282 – što pokazuje da je pri promeni dohotka od 1% povećanje potrošnje za 0,28%.

UTICAJ PRIMANJA NA KRETANJE LIČNE POTROŠNJE

Statističkom metodom linearne regresije ispitan je uticaj i jačina veze primanja i lične potrošnje.

Jednačina regresije uticaja primanja na ličnu potrošnju glasi:

$$Y = 6.296,20 + 0,1474 X_1$$

$$R = 0,9045; r = 0,81815; S_y = 286,336$$

Na osnovu koeficijenta determinacije zaključuje se da je 81,82% promene lične potrošnje objašnjeno varijacijama primanja. Kada je reč o tom uticaju, treba istaći i to da postoji pozitivno slaganje u varijacijama. Konstanta pokazuje da hipotetička vrednost lične potrošnje iznosi 6.296,203 dinara, kada su primanja jednaka nuli. Parametar uz promenljivu primanja pokazuje prosečnu sklonost ka potrošnji, odnosno da se potrošnja u proseku povećava za 0,147 dinara kada primanja porastu za dinar.

Analizom varijansi (ANOVA) utvrđena je verovatnoća postojanja korelacije. Empirijski nivo F-raspodele (22,49) viši je od kritične vrednosti F-raspodele (Significance F); na osnovu tih podataka zaključuje se da visoka vrednost F nije slučajna, kao i da je jednačina regresije primenljiva prilikom predviđanja kretanja lične potrošnje.

T-testom analiziran je značaj koeficijenta u predviđanju kretanja potrošnje. U poređenju sa kritičnom vrednošću t , apsolutna vrednost t -statistike je veća; kao takva, ona predstavlja značajan parametar prilikom predviđanja vrednosti lične potrošnje.

Elastičnost lične potrošnje u zavisnosti od ličnih primanja ima vrednost 0,2354, što pokazuje da povećanje primanja za 1% uslovljava povećanje lične potrošnje za 0,24%.

Analizom korelacije između BDP-a, primanja i lične potrošnje utvrđena je visoka korelaciona zavisnost. Na osnovu izračunatih pokazatelja izvode se bitni zaključci:

- Koeficijent korelacije BDP-a i lične potrošnje je visok (0,879), što ukazuje na visoku povezanost između lične potrošnje i BDP-a. Koeficijent korelacije primanja i lične potrošnje je visok (0,905), što ukazuje na značajnu povezanost između lične potrošnje i primanja.
- Kada je o obliku reč, veza između analiziranih činilaca je linearna i pozitivnog smera, te će povećanje BDP-a i primanja linerno delovati na povećanje lične potrošnje.
- Koeficijenti determinacije su visoki, što znači da jednačine regresije vrlo precizno prezentuju kretanje analiziranog parametra. Pri tome, dobijeni rezultati mogu se primeniti u praksi. Kretanje lične potrošnje može se, dakle, pretpostaviti.

ZAKLJUČAK

Koeficijent determinacije pokazuje da na ličnu potrošnju u visokom procentu utiču bruto društveni proizvod i lična primanja. Povećanje bruto društvenog proi-

zvoda i primanja utiče na povećanje lične potrošnje i agregatne tražnje. Utvrđeno je postojanje pozitivne visoke korelacije između BDP-a i primanja s jedne strane, i lične potrošnje s druge. Dugoročno povećanje ukupnog bruto društvenog proizvoda i po stanovniku utiče na povećanje lične potrošnje. U cilju povećanja BDP-a, potrebno je unaprediti mikro i makroekonomsku konkurentnost, investicioni ambijent, uslove poslovanja, stepen razvijenosti javnih institucija i informacionog sektora. Rezultati analize pokazuju da unapređenje ilustrovanih faktora lične potrošnje utiče na nivo agregatne ponude i tražnje i na ukupan privredni rast.

EFFECT OF GROSS DOMESTIC PRODUCT AND INCOME OF PERSONAL CONSUMPTION

Ignjatijevic Svetlana

Abstract: *Considering the fact that personal consumption has a significant share in aggregate consumption of the country, the focus of research is the analysis of some factors on it. The research topic predstavlja dependence of individual consumption, on the one hand and GDP and incomes of the population, on the other side. The aim of this research is qualitative and quantitative evaluation of the impact of changes in GDP and population income on consumption. Kind of analysis proved the significant influence of the analyzed factors on individual consumption, which indicates the importance of increasing GDP and economic growth to macroeconomic stability.*

Key words: *GDP/ personal consumption/ Keynesian model of aggregate demand*

LITERATURA

1. Đorđević, D. (2009). *Javne finansije : fiskalna ekonomija i menadžment javnog sektora*, Novi Sad, Fakultet za ekonomiju i inženjerski menadžment
2. Kiš, T., Čileg, M., Vugdelija, D., Sedlak, O. (2005). *Kvantitativni metodi u ekonomiji*, Subotica, Ekonomski fakultet
3. Rosić, I. (2003). *Nacionalna makroekonomija : rast, struktura i funkcionisanje* (3. izd.), Kragujevac, Ekonomski fakultet; Beograd, Fakultet za turistički i hotelski menadžment
4. Statistički godišnjaci RZS, Beograd